Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2016–2017

33 997 Vliegramp MH17

Nr. 87 BRIEF VAN DE MINISTER VAN VEILIGHEID EN JUSTITIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 24 oktober 2016

Mede namens de Minister van Buitenlandse Zaken informeer ik uw Kamer over de visie van het kabinet ten aanzien van de eerste bevindingen van het Joint Investigation Team (JIT) zoals gepresenteerd op 28 september jongstleden en over de vervolging en berechting van de daders van het neerhalen van vlucht MH17.

Presentatie van het JIT

Het kabinet heeft na het neerhalen van vlucht MH17 drie sporen benoemd. Het eerste spoor was het repatriëren van de slachtoffers en de persoonlijke bezittingen en de berging van de wrakstukken, het tweede spoor was het onderzoek van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OVV) en het derde spoor is het strafrechtelijk onderzoek en de vervolging en berechting van de daders.
De eerste twee sporen zijn inmiddels afgerond. Het kabinet richt zich nu volledig op het faciliteren van het derde spoor. Het strafrechtelijk onderzoek is nog in volle gang. Onlangs zijn de nabestaanden van de slachtoffers van het neerhalen van vlucht MH17 geïnformeerd door het JIT over het strafrechtelijk onderzoek.

Het JIT heeft bevindingen gepresenteerd die het op basis van overtuigend bewijs kan trekken ten aanzien van het wapen waarmee vlucht MH17 is neergehaald (een BUK-raket), de afvuurlocatie en de aan/afvoerroute van de BUK-installatie. Het kabinet heeft grote waardering voor het vele werk dat is verzet. Uit de presentatie blijkt duidelijk dat op onafhankelijke wijze zeer gedreven, zorgvuldig en grondig onderzoek is gedaan.

Het JIT gaat door met het strafrechtelijk onderzoek. Er wordt nog uitgebreid onderzoek gedaan naar de personen die verantwoordelijk kunnen worden gehouden. Het JIT heeft laten weten een groep van circa 100 personen in beeld te hebben die op enige wijze betrokken zijn bij het neerhalen van vlucht MH17. De komende tijd wordt onderzoek gedaan naar de exacte rol van deze personen, de wijze en mate van hun betrok-

kst-33997-87
ISSN 0921 - 7371
’s-Gravenhage 2016

kenheid en de mate waarin zij strafrechtelijk verantwoordelijk kunnen worden gehouden.

De eerste resultaten van het strafrechtelijke onderzoek van het JIT zijn direct na de presentatie door de internationale gemeenschap verwelkomd. De secretaris-generaal van de Verenigde Naties, de hoge vertegenwoordiger van de EU en de secretaris-generaal van de NAVO verwelkomden de conclusies ook en riepen alle staten op om volledig mee te werken aan het onderzoek en de vervolging en berechting conform VNVR resolutie 2166. Ook de Verenigde Staten, Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en een groot aantal andere grieving nations gaven eenzelfde verklaring af. Ten slotte spraken de Europese regeringsleiders tijdens de Europese Raad van 20 en 21 oktober hun volledige steun uit voor het strafrechtelijke onderzoek en riepen zij alle landen op mee te werken aan dit onderzoek en de vervolging en berechting van de daders

Het kabinet zet zich actief in om het internationale draagvlak voor MH17 te behouden en waakt ervoor het strafrechtelijk onderzoek te politiseren. Zolang het strafrechtelijk onderzoek loopt worden dan ook geen uitspraken gedaan over de schuldvraag. Het kabinet roept andere landen op dit ook niet te doen.
Het kabinet spreekt zich wel uit wanneer het strafrechtelijk onderzoek in diskrediet wordt gebracht. Nadat woordvoerders van de Russische regering zich negatief hadden uitgelaten over de onafhankelijkheid en de kwaliteit van het onderzoek is op vrijdag 30 september de Russische ambassadeur ontboden door de Minister van Buitenlandse Zaken. De ambassadeur is te kennen gegeven dat ongefundeerde kritiek op het strafrechtelijk onderzoekt niet acceptabel is en moet stoppen.

Zoals in de beantwoording op Kamervragen van 18 oktober jongstleden naar de radarbeelden van de Russische Federatie is aangegeven (Aanhangsel Handelingen II 2016/17, nr. 255), zijn de radardata die door de Russische Federatie op de persconferentie van het Russische Ministerie van Defensie van maandag 26 september zijn gepresenteerd, nog niet overgedragen aan het OM. Zodra deze data zijn overgedragen zullen deze worden bestudeerd en worden toegevoegd aan het onderzoekdossier.

Het is van essentieel belang dat het JIT ook de volgende stappen in het onderzoek in alle onafhankelijkheid en zonder politieke bemoeienis kan doen om de kans op berechting te maximaliseren. Het is een zaak van lange adem, maar stap voor stap wordt voortgang gemaakt bij het achterhalen van de waarheid, het identificeren van de daders en vervolgens, het vervolgen en berechten van de daders.

Juridische aspecten van verschillende vervolgingsopties

Na het veto van de Russische Federatie in de VN-Veiligheidsraad, is Nederland in nader overleg getreden met de JIT-landen over vervolgstappen. Door de regeringsleiders van die landen is besloten te komen tot een verdere juridische uitwerking van alternatieve vervolgings- en berechtingsmechanismen, waaronder nationale vervolging en berechting in één van de bij het strafrechtelijk opsporingsonderzoek betrokken landen, en internationale vervolging en berechting door een bij multilateraal verdrag op te richten tribunaal.

Zoals eerder aan uw Kamer gemeld (Kamerbrief van 23 juni 2016, Kamerstuk 33 997, nr. 84) hebben sinds oktober 2015 meerdere overleggen plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van de JIT-landen, zowel multilateraal als bilateraal, en zijn belangrijke vorderingen gemaakt met de uitwerking van de vormgeving van vervolging en

berechting. Daarbij zijn verschillende aspecten van een vervolgings- en berechtingsmechanisme van belang, zoals vraagstukken van rechtsmacht, samenwerking met derde staten en internationale organisaties, de rol van nabestaanden in het strafproces en de tenuitvoerlegging van opgelegde straffen.

Het streven van de JIT-landen is om de uitwerking van deze opties zo veel mogelijk gereed te hebben voordat het strafrechtelijk onderzoek door het JIT is afgerond. Voor een internationale vervolging is een statuut voor een tribunaal grotendeels uitgewerkt. Nederland houdt daarnaast rekening met de mogelijkheid dat naar Nederland zal worden gekeken om een nationale vervolging en berechting te verwezenlijken. Op die mogelijkheid willen wij ons maximaal voorbereiden. Dit betekent dat met het oog op een eventuele vervolging en berechting in Nederland met de Oekraïne wordt gesproken over een aantal (strafrechtelijke) onderwerpen, zoals de overdracht van strafvervolging en de mogelijkheden van (tijdelijke) overlevering van eventuele verdachten. Er is nog geen beslissing genomen.

Het uitgangspunt van het kabinet is dat de kans op een effectieve vervolging zo groot mogelijk moet zijn. Daarbij is een aantal juridische aspecten van belang, waaronder de overdracht van strafvervolging.

Overdracht van strafvervolging

Voor de buitenlandse nabestaanden en voor de grieving nations is het begrijpelijkerwijs van belang dat de vervolging en berechting ook de niet-Nederlandse slachtoffers omvat. Een internationaal tribunaal, opgericht door de betrokken landen, heeft volledige rechtsmacht en kan voor alle slachtoffers vervolgen. Bij nationale vervolging door één van de JIT-landen heeft Oekraïne op basis van het territorialiteitsbeginsel de meest complete rechtsmacht, daarnaast heeft Maleisië rechtsmacht op basis van de registratie van het vliegtuig. De overige JIT-landen hebben rechtsmacht op basis van de nationaliteit van de slachtoffers en universele rechtsmacht voor oorlogsmisdrijven. Voor alle JIT-landen geldt dat een eventuele nationale vervolging en berechting alle betrokken verdachten zou moeten betreffen. Voor het geval dat vervolging en berechting in en door Nederland zal plaatsvinden, is het van belang dat duidelijk is dat Nederland over volledige rechtsmacht ten aanzien van het neerhalen van MH17 beschikt. Hiervoor is het aangewezen dat Oekraïne, dat beschikt over rechtsmacht ten aanzien van alle slachtoffers, strafvervolging van de te berechten verdachten aan Nederland over zal dragen.

Berechting in aanwezigheid verdachte

Het streven is om een proces op tegenspraak te laten plaatsvinden, dus in aanwezigheid van de verdachte of een procesvertegenwoordiger. Daarbij zijn de identiteit (nationaliteit) en verblijfplaats van eventuele verdachten relevant. Oekraïne en Rusland kennen een grondwettelijk verbod op uitlevering van eigen onderdanen. Nederland onderzoekt samen met de JIT-landen de mogelijkheden van tijdelijke overdracht van verdachten aan een Nederlandse rechtbank of overdracht aan een internationaal tribunaal.

Executie van het vonnis

Indien een berechting in aanwezigheid van de verdachte niet mogelijk is kan voor berechting in absentia worden gekozen. Voor dat geval moeten afspraken worden vastgelegd over de executie van het vonnis door landen waar de verdachten zich ophouden.

Positie nabestaanden in het strafproces

De positie van de nabestaanden in het strafproces is ook een relevant aspect. Het kabinet vindt het belangrijk om zo veel mogelijk ruimte te kunnen geven aan de nabestaanden. Het gaat dan om zaken als spreekrecht voor nabestaanden en mogelijkheden voor de nabestaanden om zich als benadeelde partij in het strafproces te voegen. Het Nederlandse strafrecht kent hiertoe ruime mogelijkheden. De Nederlandse inzet is erop gericht dit ook voor een eventueel op te richten internationaal tribunaal te realiseren.

Tot slot

De keuze voor het meest effectieve strafrechtelijke vervolgings- en berechtingsmechanisme zal gemaakt worden zodra het strafrechtelijk onderzoek dat toelaat.

De inzet van het kabinet is erop gericht zo veel mogelijk alle noodzakelijke afspraken en regelingen gereed te hebben op het moment dat de keuze voor het meest effectieve vervolgings- en berechtingsmechanisme wordt gemaakt. Daaraan wordt hard gewerkt en er is ook al veel bereikt. Uiteraard zijn we hierbij wel afhankelijk van de andere JIT-landen. Duidelijk is dat er ook formele stappen zullen moeten worden genomen, zoals het sluiten van verdragen en het realiseren van (uitvoerings)wetgeving. Het kabinet zoekt in dit verband naar mogelijkheden om de procedures, indien nodig, te versnellen en naar mogelijkheden om bepaalde stappen, waar mogelijk, niet volgtijdelijk, maar parallel te doorlopen.

Het strafrechtelijk onderzoek naar de daders van het neerhalen van vlucht MH17 en het voor de rechter brengen van deze personen blijft de hoogste prioriteit van het kabinet. Hier kan het kabinet naast de samenwerking met de JIT-landen rekenen op brede steun van de internationale gemeenschap.

De Minister van Veiligheid en Justitie,
G.A. van der Steur